

АТРОФ-МУҲИТ ВА САЛОМАТЛИК

Вилоятимизда «Экология ва саломатлик» кунларининг жаҳон атроф-муҳитни муҳофаза қилиш кунига бағишланган иккинчи босқичи самарали якунланди

КАТТА ИЖТИМОЙ АҲАМИЯТГА ЭГА БЎЛГАН БУ БОСҚИЧ ИЮНЬ, ИЮЛЬ ВА АВГУСТ ОЙЛАРИНИ ҚАМРАБ ОЛДИ. ВИЛОЯТДАГИ БАРЧА ШАҲАРЛАР ВА ТУМАНЛАР МЕҲНАТ ЖАМОАЛАРИ, ЎҚУВ ЮРТЛАРИ, МАҲАЛЛАЛАР УНДА ФАОЛ ҚАТНАШДИЛАР. ҲАММА ЖОЙДА ИСТИҚОМАТ ҚИЛИШ УЧУН ҚУЛАЙ МУҲИТНИ ЯРАТИШ, САНИТАРИЯ-ГИГИЕНА МЕЪРЛАРИГА АМАЛ ҚИЛИШ БЎЙИЧА ИШЛАР ОЛИБ БОРИЛДИ. АЙНИҚСА, ЎЗБЕКИСТОН МУСТАҚИЛЛИГИНИНГ ОЛТИ ЙИЛЛИГИГА ТАЙЁРГАРЛИК ЮЗАСИДАН ХУДУДЛАРНИ ОБОДОНЛАШТИРИШГА ҚАРАТИЛГАН КЎПЛАБ ТАДБИРЛАР АМАЛГА ОШИРИЛДИ.

Барча шаҳарлар ва туманларда экология ва саломатлик кунларини ўтказиш учун ишчи гуруҳлари ташкил этилди ва улар фаолият қўламини кенгайтириб бормоқдалар. Бу гуруҳларнинг кўпчилигига бевосита ҳокимларнинг ўзлари раҳбарлик қилмоқдалар. Чирчиқ, Ангрен, Янгийўл, Бекобод шаҳарлари ҳамда Куйичирчиқ, Уртачирчиқ, Паркент ва қатор бошқа туманлар ҳокимликлари ҳузурда ташкил этилган ишчи гуруҳлари бў кунларнинг самарали ўтиши учун амалий ёрдам кўрсатмоқдалар.

Умуман вилоятимиз бўйича табиатни муҳофаза қилиш ишлари ўз натижасини бермоқда. Вилоятимизда ишлаб чиқариш ҳажмининг ўсиш суръатлари 104 фоизни ташкил этгани ҳолда зарарли моддалар ва чиқиндиларни атмосфера ҳамда сув ҳавзаларига чиқариш кўпаймади. Хатто йирик саноат марказлари ҳисобланган Бекобод, Чирчиқ, Янгийўлда ҳавони ифлослантириш даражаси меърдигидан ҳам камайди.

Иккинчи босқичда сув ҳавзалари ва манбаларини тоза сақлашга катта эътибор берилди. Шунинг учун ҳам давлат ичимлик тармоқлари орқали аҳолига етказиб берилган сув сифати ортди. Агар илгари оби-ҳаётнинг бактериологик ифлосланиш даражаси 0,25 фоизни ташкил этган бўлса, жорий йилнинг ёзидан у тўла бартараф этилди. Идораларга қарашли ичимлик сув тармоқларида ҳам бактериологик кўрсаткичлар 2,5 фоизгача ка-

майди. Сувни тозалаш учун озонлаштириш, электромагнит қурилмаси каби самарали усуллар жорий қилинди.

Қишлоқ аҳолисини ичимлик сув билан таъминлашни яхшилашга қаратилган қатор чоралар кўрилди. 3 та янги артезиан қудуғи фойдаланишга топширилди. Улардан бир кеча-кундузда 10 минг куб метр сув чиқариб олинмоқда. Чиноз туманида қурилиш тўхтатиб қўйилган Олмазор сув ажратиш иншоотини тиклаш ишлари тугалланди. Бўка, Янгийўл, Ғазалкент шаҳарларида сув таъминоти иншоотлари қурилиши фаол олиб борилмоқда. Бу шу ҳудудлар аҳолисини ичимлик сув билан таъминлашни сезиларли даражада яхшилади. Айни вақтда Чимён-Бақачўл сув таъминлаш мажмуи кенгайтирилмоқда.

Пискент, Тўйтепа шаҳарлари, Қибрай қўрғонидаги ичимлик сув тармоқлари қайта қурилмоқда. Қатор сув ажратиш иншоотлари ҳам таъмирланяпти. Вилоят бўйича эскириб қолган 6,5 километр узунликдаги сув тармоқлари қайтадан тикланди. Иккинчи босқичда Янгийўл шаҳри ва туманида СЭСлар билан ҳамкорликда соғлиқни сақлаш муассасалари оқаваларини текшириш ишлари амалга оширилди. Касалхоналарнинг бундай сувлари мавжуд тозалаш иншоотларига қўшилган бўлди. Шаҳарни турли рўзгор супуриндилардан тозалаш ишига автосаройлар ва корхоналар жалб қилинди. Натижада шаҳар бундай чиқиндилардан тозаланди.

Экология ва саломатлик кунларининг иккинчи босқичида

Ангренда кўчалар, истироҳат боғлари, хиёбонлар ва майдонларнинг экологик, эстетик ва санитария ҳолатини яхшилаш учун қатор шанбаликлар ва санитария кунлари ўтказилди. Шаҳар ҳудуди барча корхоналар ва ташкилотларга бирикитилди. 50 дан орტიқ меҳнат жамоалари ободонлаштириш ишларида фаол қатнашмоқдалар.

Шаҳардаги айрим корхоналар жамоалари бу хайрли ишга ўз маблағлари ва ишчи кучлари билан салмоқли ёрдам бермоқдалар.

«Элерем», «Саноатқалинқоғозсавдо» ҳиссдорлик жамиятлари жамоалари бу ишда бошқаларга намуна бўлмоқдалар. Бу корхоналарда ерга бўлган муносабат тубдан яхшиланди. «Элерем» ҳиссдорлик жамиятида бир вақтлар ахлатхонадан иборат бўлган бир неча гектар ер майдони тозаланиб, бу ерда ажойиб боғ барпо этилди. «Саноатқалинқоғозсавдо» ҳиссдорлик жамиятида эса шу корхонанинг чиқиндисини уйиб қўйилган 40 гектарга яқин ер майдони тозаланиб, боғга айлантилди.

Куйичирчиқ туманида аҳоли, айнқкаса, ўсиб келаётган ёш авлод ўртасида табиатни муҳофаза қилиш юзасидан тушунтириш ишлари муттасил олиб борилмоқда. Тумандаги биология фабрикаси жамоасининг самарали ишини қайд қилиш лозим. Бу ерда табиатнинг биологик химоячилари ҳисобланган бракон, трихограмма, олтинкўз ҳашаротлари етиштирилди ва улар қишлоқ хўжалик зараркунандаларига қарши курашда муваффақиятли фойдаланилмоқда. Корхона жамоаси тайёрлаган махсуслотни фақат Куйичирчиқ тумани эмас, айни вақтда Янгийўл ва Бўка туманлари жамоа хўжаликлари ҳам ўз эҳтиёжлари учун ишлатмоқдалар. Бу заҳарли моддаларни ишлатишни камайтиришга, аҳоли саломатлигини яхшилашга хизмат қилади.

Паркент туманида дам олиш минтақалари — болалар оромгоҳлари, дам олиш уйла-

ри, қишлоқларда санитария меърларига риоя қилиш, уларнинг экологик ҳолатини яхшилаш билан боғлиқ бўлган масалаларга катта эътибор берилди. Экологлар ўнлаб корхоналар, маҳаллалар, оромгоҳларда бўлдилар. Уларнинг ташаббуси билан кўп жойларда ҳудудларни тозалаш бўйича ҳашарлар уюштирилди. Ободонлаштиришга қаратилган чора-тадбирлар кўрилди.

Бу йил Уртачирчиқ тумани ўзининг 70 йиллигини нишонлади. Шу муносабат билан экологик ҳолатни яхшилашга қаратилган кўпгина чоралар кўрилди. 8 та йирик саноат корхонасида чанг-газнни тозаловчи қурилмалар ўрнатилди. Натижада заҳарли моддаларни атроф-муҳитга тарқатиш камайди. Тўйтепа маккажўхорини саралаш заводида ҳозирги вақтда шундай қурилмалар билан жиҳозлаш 100 фоизга етди. Бу йил 7 та корхонада 112 та табиатни муҳофаза қилиш тадбирларини амалга ошириш ва бунинг учун 419 минг сўм маблағ сарфлаш назарда тутилган эди. Амалда ҳозиргача 808 минг сўмлик маблағ ўзлаштирилди.

Иккинчи босқичда Туябўғиз қўрғони, Тўйтепа металл конструкциялари заводи, «Ҳақиқат» жамоа хўжалиги, ТИИМСХнинг ўқув хўжалиги, Ойбек маҳалласи энг яхши натижаларга эришдилар. Туман қишлоқ жойларида атроф-муҳитни ва кишиларни соғломлаштириш бўйича ишлаб чиқилган «Маҳалла» дастури муваффақиятли амалга оширилмоқда.

Вилоятимизнинг барча шаҳарлари ва туманларида иккинчи босқич озми-кўпми ўз самарасини берди. Шунинг учун ҳам кўпчилик меҳнат жамоалари «Экология ва саломатлик кунлари»ни ўтказишни анъанавий бўлиб қолиши ҳақида истақ билдирмоқдалар. Биз бу таклифни тўла қўллаб-қувватлаемиз. Яна бир хулоса шуки, вилоятимизда табиат химоячилари сафи тобора кенгайиб бормоқда. Ҳозир экология масалаларига бепарқ қарайдиган кишилар умуман қолмади, десак ҳам бўлади. Чунки бундай тадбирларнинг амалга оширилишидан асосий мақсад инсоннинг саломатлигини, соғлом турмуш кечиришини таъминлашдир.

Тургун ЭРГАШЕВ,
табиатни муҳофаза қилиш вилоят қўмитасининг раиси.

Куюнчак
газетхон фикри

ХАЗОННИ АСЛО ЁҚМАНГ!

КУЗ бошланди. Далаларда йиғим-терим ишлари авжида, боғ-роғларда пишиб етилган ширин-ширин мевалару узумлар кўзни қувонтирмақда. Айни вақтда тилла ранг хазонрезгиллик ҳам кун сайин қенгаймоқда. Олди дарахтларнинг барглари олтин тусга бурканиб, ер юзига бирин-кетин тўкиляпти. Бу табиат қонуни.

Хазонларга кўпинча чиқинди сифатида қараймиз. Шунинг учун уни ҳатто ёқиб ҳам юборамиз. Бу билан табиатга катта зарар етказётганимизнинг фарқига бормаймиз. Уларни ҳатто боғларда, ўрмонларда, дарахтзорларда ўз холига ташлаб қўйишдан ҳам тийинаолмаймиз. Аслини олганда хазонлар табиат учун, борлиқ учун, жонивору ўсимликлар учун ҳам керак. Улар остида қанчадан-қанча, айнқкаса, кўплаб фойдали кўз илгамас жониворлар қиш совуғини ўтказади. Хазон табиий ўғит ҳисобланади. У ётган жойида чириб, тупроқни бойитади. Пайдо бўлган хазон қатлами қишда ва баҳорда сув режимини тартибга солади. Пуқак сингари намни ютиб, кейин уни аста-секин ўсимлик илдизига узатади. Хазоннинг шу каби ҳислатларини яна санаш мумкин. Лекин шунинг ўзи ҳам етарли деб ҳисоблаймиз.

Шундай экан, нега хазонни ёқиб юборишимиз керак. Бу табиатга нисбатан зараркунандаликдан бошқа нарса эмас. Уни ёққанда атроф-муҳитга катта зарар келтирилиши ҳам ҳисобга олиш керак. Унинг тўтун ҳавони ифлослантиради. Турли зарарли моддалар тарқатади. Бу барча жониворлар, айнқкаса, инсонга ёмон таъсир қилади. Унинг нафас олиш йўлларининг касалланишига, турли аллергия бетобликларининг пайдо бўлишига олиб келади. Шунинг учун ҳам хазонни ҳеч вақт ёқманг. Керак бўлмаса, бир жойга тўплаб қўйинг. Дарахтлар тагига ташланг, ўра қилиб солиб қўйинг шунда фойдали ўғитга айланади.

Даврон ТЕМИРОВ,
халқ маорифи аълочиси.

Чирчиқ дарёси унинг соҳилларида жойлашган шаҳарлар ва қишлоқларни оби ҳаёт билан таъминлайди. Ушбу суратда унга қурилган сув ажраткичлардан бирини кўриб турибсиз.

Владимир ГРАНКИН оingan сурат.

• Текширув нималарни кўрсатди? • Кўп дардга даво • Узимиздан чиққанига нима етсин • Ноз-неъматлар — эл дастурхонига

БАРЧА ИМКОНИАТЛАРНИ ИШГА СОЛАЙЛИК

ВИЛОЯТ табиатни муҳофаза қилиш кўмитаси ҳайъатининг навбатдаги мажлиси бўлиб ўтди. Унда вилоят кўмитасининг жорий йилнинг тўққиз ойидаги иши яқунлари, «Тоза ҳаво» тадбирининг натижалари, табиий муҳитга чиқиндилар чиқарилиши устидан таҳлилий назорат олиб борувчи ҳудудлараро ихтисослашган нозирликларнинг иши ҳақидаги масалалар муҳокама қилинди.

Мажлисда қайд қилинганидек, вилоятда табиатни муҳофаза қилиш фаолиятининг барча асосий йўналишлари бўйича муайян ишлар амалга оширилди. Йилнинг ўтган тўққиз ойи мобайнида экологлар 2100 та корхона, ташкилот, муассасаларда табиатни муҳофаза қилиш қонунчилигига амал қилинишини текширдилар. 2223 та шундай тадбир амалга оширилди. Текшириш давомида аниқланган камчиликларни бартараф этиш юзасидан тегишли тавсиялар берилди. Уларнинг ярмидан кўпроги ҳозирнинг ўзидаёқ бажариб қўйилди. Қолганлари қаттиқ назорат остига олинган. Қонунларни кўпол равишда бузилишига йўл қўйган шахслар турлича жазоландилар. Салкам 500 нафар мансабдор ва масъулиятли шахсларга 540,8 минг сўм жарима солинди. Унинг 340 минг сўми ундириб олинди.

Қатор ҳолларда технологияни кўпол равишда бузиб табиатга катта зарар етказилганлиги қайд қилинди. Булар оқибатида ифлослантирувчи моддалар таркибиде меёрдан анча кўп бўлган оқавалар сув ҳавзаларига оқизиб юборилган. Уларнинг айбдорларига нисбатан чоралар кўрилди. Корхоналарнинг масъул ходимлари маъмурий жавобгарликка тортилдилар. 15 киши ўз ҳаменидан 18 минг 100 сўм жарима тўлашга мажбур бўлди. Ўтказилган ҳисоб-китобларга кўра табиатга етказилган зарар 1041,5 минг сўмни ташкил этган. Сув ҳавзаларига етказилган зарарнинг ўрнини қоплаш учун товон тўлаш юзасидан ҳужжатлар расмийлаштирилди. Шу даврда табиий муҳитни ифлослантирувчи

моддаларни чиқаришни камайтириш, турли конларда қазиш ишларини тартибга солиш, чиқиндиларни қайта ишлашни йўлга қўйиш бўйича аниқ мақсадга қаратилган иш олиб борилди. Бу амалда ўзининг самарасини кўрсатди. Чунинчи, Бекобод, Чирчиқ, Янгийўл шаҳарларида атмосфера ҳавосининг ифлосланиш даражаси меёрда белгиланганидан ошмади. Ангрен ва Оҳангарон шаҳарларида ҳам чангнинг ҳавога чиқарилиши деярли шундай бўлди. Энг муҳими вилоятда сув ҳавзаларининг ифлосланиш даражаси кескин камайди.

Мажлисда сўзга чиққан нотиклар вилоят минтақаларида экологик аҳволни яхшилаш имконини берадиган, бироқ шу вақтгача фойдаланилмай келаётган омилларни кўрсатиб ўтдилар. Бу йил вилоятнинг 17 та корхонасида табиатни муҳофаза қилиш иншоотлари қурилишида 272,5 миллион сўм маблағ ўзлаштириш назарда тутилган эди. Ўтган ярим йилликда 42,713 минг сўмлик иш бажарилди. Биринчи навбатда экологик зарур объектларни ишга тушириш лозимлиги қайд қилинди. Олмалиқ кон-металлургия комбинатида кислород — шуъладан фойдаланиб, мис эритишга мўлжалланган янги печ қурилиши судралаётганлиги алоҳида қайд қилинди. Ваҳоланки уни фойдаланишга топшириш билан атмосфера ҳавоси кескин тоза бўлиши мумкин. Ҳисоб-китобларга қараганда ҳавога олтингурут ангидридини чиқариш 65 минг тоннага қисқаради. Чирчиқдаги «Электркимёсаноат» ишлаб чиқариш бирлашмасида ҳам нитриденитрификациялаш қурилмасини ишга тушириш оқва сувларнинг тозаланиш даражасини меёрий кўрсаткичларга етказиш имконини беради. Шунинг учун

бу иншоотларни тезроқ қуриб битказиш учун барча зарур чораларни кўриш лозим.

Мажлисда республика Олий Мажлисининг Ўзбекистон давлат табиатни муҳофаза қилиш кўмитаси иши тўғрисидаги ҳисобот бўйича қабул қилган қарори ва тавсияларини амалга ошириш, шу асосда кўрсатилган камчиликларни бартараф этиш юзасидан ишлаб чиқилган чора тадбирларнинг амалга ошириш зарурлигига алоҳида эътибор берилди. Вилоят шаҳарлари ва туманларида мувофиқлаштириш кенгашларининг янги таркиблари тасдиқланди, улар бу ишда бош-қош бўлишлари лозим. Жойларда бошқа назоратчи идоралар билан ҳамкорликда табиатни муҳофаза қилиш бўйича ишни янада фаолроқ ташкил этиш тавсия этилди. Мувофиқлаштирувчи кенгашлар орқали жамоатчиликни экологик муаммоларни ҳал қилишга кенг жалб қилиш мумкин.

Вилоят шаҳарлари ва туманларида «Тоза ҳаво» тадбири ўтказилмоқда. Бу ишни экологлар «Ўзнефтгаз» инспекцияси, ДАН ходимлари билан биргаликда олиб бормоқдалар. Ҳисобот даврида бу тадбирнинг икки босқичи яқунланди. Улар давомида деярли 3200 та автомашинанинг ҳавога газ чиқариши текширилди. Уларнинг 474 тасида захарли моддалар меёрдан анча кўп чиқиб кетганлиги аниқланди ва бу нуқсонларни бартараф этишга қаратилган чоралар кўрилди.

Йил бошидан бери 4 та ҳудудлараро ихтисослашган экологик таҳлилий назорат инспекциялари ташкил этилди.

Ҳозир улар ўз ишларини фаол бошлаб юбордилар. Шу вақтгача кенг кўламда таҳлилий ишлар амалга оширилди. Уларнинг сони мингтага яқинлашиб қолди. Оқар сувлар, атмосфера ҳавосини ифлослантирувчи ва тупроқнинг таркибини бузувчи кўплаб манбалардан намуна олиб, текширилди. Лекин бу инспекциялар иши ҳали талаб даражасида бўлмаётганлиги ҳам таъкидланиб, уни янада жонлантириш юзасидан йўл йўриқлар белгиланди.

Мутахассис фикр билдиради

Автомобиль транспорти ва мосламалар бизнинг республикада ҳокончиликда қамизда ишлаб чиқарилмайди. Фойдаланилаётган турли-туман Уни хорижий мамлакатлардан, қишлоқ хўжалик машиналари атасосан Россиядан келтиришга роф-муҳитни ифлослантирувчи манбалар ҳисобланади. Зеро улар турли захарли моддалар чиқаради. Унинг олдини олиш учун ёнилғи насослари ва фурсункаларни, шунингдек, карбюраторларни доим сошлаб туриш лозим. Бунинг учун махсус стендлар жиҳозланиши, шунга мўлжалланган асбоб-ускуналар лозим. Лекин, ҳозирги вақтда уларга бўлган эҳтиёж тўла қондирилмапти. Чунки, бундай

ШУНДАЙ ЗАВОД ЗАРУР

мажбур бўлаёмиз, у жуда қимматга тушмоқда. Бунга хотима бериш учун республикада шундай ихтисослашган заводни барпо этиш аниқ муддао бўлур эди. Узимизда чиққанидан кейин нархи ҳам арзон ва бемалол бўлиб қолади. Бу билан республикада ҳавосини тоза ҳолда сақланишига катта ҳисса қўшиладиган бўлади.

М. МҲЙДИНОВ,
муҳандис-эколог.

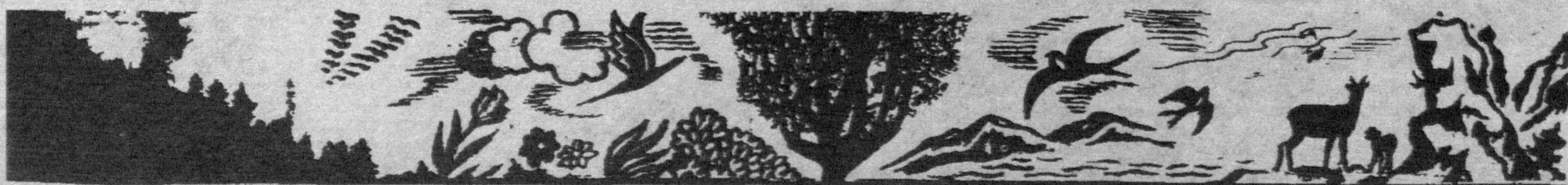
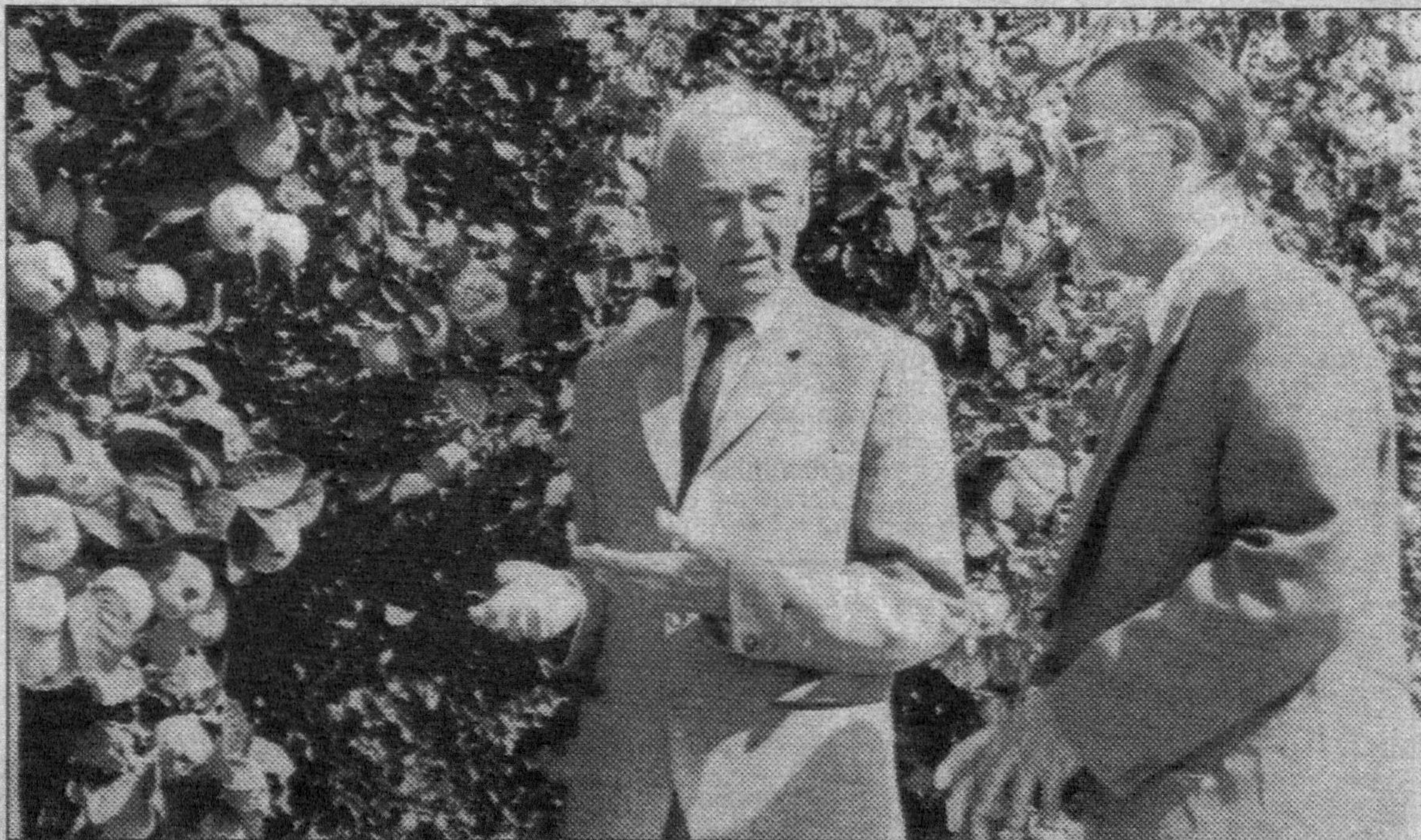
Шредер номли боғдорчилик ва узумчилик илмий-тадқиқот институтига қарашли боғлар, токзорларда бу йил етмиштилган ноз-неъматларни териб олиш ниҳоясига етмоқда. Улар пешма-пеш қишда сақлаш учун омборхоналарга жойлаштириляпти. Суратларда: институт раҳбари академик Маҳмуд Мирзаев ва қишлоқ хўжалик фанлари номзоди Маҳдий Раззоқовлар беҳизорни кўздан кечирмоқдалар; соҳибкорлардан З. Юнусова ва Б. Солиҳовалар (юқорида) узум саралашяпти. Нуъмон МУҲАММАДЖОНОВ олган суратлар.

Табиатнинг ўзи табиб

ГУЛИРАЙҲОН

Ҳар кимнингки ичи оғриқ бўлса, шишса гулирайхонни сурса даф бўлғай. Агар гулирайхонни този ёғи бирлан соч-соқолига сурса, бисёр қора бўлғай. Агар кичик бола уйқусида кўрқадиган бўлса, бир мисқол гулирайхонни юмшатиб, бир мисқол турп бирлан пишириб еса, кўрқмағай. Агар гулирайхонни юмшатиб, офтобда қури-тиб, қулоғига томғизса, қулоқ оғриғи даф бўлғай. Агар гулирайхонни мазлумлар вужудига суртса ё қўлига банд қилса, деғу парилар захмат еткурмағай. Боши оғрийдиган кишилар гулирайхоннинг суви бирлан бошини ювса, катта наф кўрғай. Агар киши балиқнинг устхонини майдалаб тева ўтининг икки мисқоли дуди бирлан юзини ювса, фойдаси бисёр бўлур. Қуруғи асал бирлан қўшиб, қонгалаш ва кўкарган жойга суртилади. Шунингдек, у шиллиқли шишларга суртиладиган доридир.

«ТУРКИЙ ТИБНОМА» китобидан.

• Мусаффоликни таъминлашнинг муҳим омили • Ов мuddатини унутманг • Богда суҳбатнинг гашти ўзгача

Сўраган эдингиз

Давлат экология экспертизаси ташкилотларининг вазифалари нималардан иборат? Улар қандай иш билан шуғулланадилар? Газета саҳифаларида шу ҳақда мақола беришингизни илтимос қиламиз.

Мансур ҲАЙДАРОВ,
Олмалик шаҳри.

Жамоатчи мухбиримиз Чара Ивановна Перепелицина бу саволга жавоб олиш учун Тошкент вилоят давлат экология экспертизаси раҳбарининг биринчи ўринбосари **Ғ. А. Жўраевга** бир неча саволлар билан мурожаат қилди.

— **Ғайбулла Абдуллаевич,** давлат экологик экспертизасининг мақсадлари ва объеклари ҳақида газетхонларга гапириб берсангиз.

— Давлат экологик экспертизаси бизни ўраб олган табиатни муҳофаза қилишнинг асосий ва мажбурий чораларидан ҳисобланади. Бу иш Ўзбекистон Республикаси қонунлари томонидан белгиланган тартибда амалга оширилади. Ишлаб чиқариш кучларининг ва халқ хўжалиги тармоқларини жойлаштириш ва ривожлантиришнинг асосий йўналишлари, барча қурилишлар учун ер майдонларининг яроқчилигини аниқлаб бериш, лойиҳа ҳужжатларини текшириш, табиий ресурслардан фойдаланиш билан боғлиқ бўлган тадқиқот ишларини олиб бориш, мавжуд корхоналар ва бошқа объектларнинг экологик ҳолатини текшириш, атроф-муҳитга салбий таъсир кўрсатаётган омилларнинг олдини олиш ва бошқа ишлар билан шуғулланади. Ҳар бир лойиҳа давлат экологик экспертизасининг ижобий ҳулосасиз амалга оширилиши мумкин эмас.

Тошкент вилоят давлат экологик экспертизаси

ҳақидаги низом шу йилнинг 7 мартда кўриб чиқилди ва тасдиқланди. Вилоят экспертизаси таркибида тажрибали экологлар киритилди. Бундан ташқари, экологик экспертизанинг сифатли ва кўнгилдагидек олиб борилиши учун таниқли

ЭКОЛОГИК ЭКСПЕРТИЗА
— ДАВР ТАЛАБИ

олимлар ва тажрибали хўжалик раҳбарлари ҳам жалб қилиб турилади. У хўжалик ҳисобида ва ўзини ўзи маблағ билан тўла таъминлаш асосида ишламоқда. Имкониятдан фойдаланиб, шуни эслатиб ўтмоқчиманки, объектларни экологик экспертизадан ўтказиш барча юридик ва жисмоний шахслар учун мажбурийдир. Экспертизанинг ижобий ҳулосаси бўлмаса банк шундай ишларни маблағ билан таъминлаш учун сармоя ажратмайди.

— **Жорий йилнинг ўтган даврида экологик экспертиза соҳасида олиб борилган ишлар ва уларнинг натижалари ҳақида қисқача тўхталсангиз.**

— Шу йилнинг биринчи ярмида янги иншоотларни қуриш ва мавжудларини қайта қуриш бўйича 32 та лойиҳа материаллари, қурилишлар учун майдон-

лар ажратиш бўйича 183 та ва бошқа шу каби ҳужжатлар кўриб чиқилди. Уларнинг кўпчилиги экспертизанинг ижобий ҳулосасини олди. Лекин айримларига бундай ҳулоса бериш мумкин бўлмади. Бунинг кўпгина сабаблари бор. Айниқса қурилиш учун ер майдонининг санитария муҳофаза минтақасида жойлашганлиги эътибордан четда қолмади.

Масалан, «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси ходимлари учун Қибрай туманидаги «Дўрмон» жамоа хўжалигида яққа тартибда уй-жой қуришга 12 гектар суғориладиган ер ажратилиши

ни юқори вольтли электр ўзатиш линияси тагида ҳамда шох автомобил йўлига жуда яқин жойлашган эди. Экспертларимиз ўзларининг ана шу ишлари билан келажақда содир бўладиган оғир жароҳатларнинг олдини олмоқдалар.

Экспертларимиз вилоятнинг барча шаҳарлари ва туманларида бўлиб, хўжаликлар ва ташкилотларга қурилишнинг турли босқичларида зарур ҳужжатларни расмийлаштириш учун амалий ёрдам кўрсатмоқдалар. Уларнинг фаол иштироки билан Пскендта йилига 1,1 миллион метр брезент тайёрлашга мўлжалланган ишлаб чиқаришни ишга туширишда барча зарур экологик талабларга риоя этиш масаласи ҳал қилинди. Уртачирчиқ туманидаги Охунбобоев номли жамоа хўжалигида гишт цехи, Чирчиқ шаҳрида қатор кўп қаватли уй-жойлар, Паркент туманининг Заркент қишлоғида нон-булка маҳсулотлари ишлаб чиқарувчи цех ва бошқа объектларда экологик талабларга тўла риоя қилинишини таъминлашга эришдилар.

Ҳали олдимизда катта вазибалар турипти. Биз вилоятдаги барча мавжуд корхоналарни экологик экспертизадан ўтказишимиз керак. Ҳозир уларнинг атроф-муҳитга салбий таъсирини аниқ баҳолаш бўйича ишлар олиб борилмоқда. Бу ишлар ниҳоясига етказилгач экспертизани бошлаб юборамиз.

Экологик экспертиза бу фақат бугунги кун ҳақида эмас, шу билан бирга келгуси авлодларнинг ҳаёт шароитлари яхши бўлиши ҳақидаги ғамхўрликдир. Чунки атроф-муҳит қанчалик кам ифлослан-тирилса кишилар саломатлиги шунча яхшиланади. Шунинг учун ҳам биз ана шу хайрли, шарафли ва айни вақтда масъулятли йўлда кўлимиздан келган барча ишларни амалга оширамиз.

ИШҚИБОЗЛАР ОВГА ЧИҚДИ

КУЗ келиши билан сув қушларини ов қилишга рухсат берилади. Бу ниҳоятда ҳузурли ва қизиқарли иш билан шуғулланаётган ов ишқибозларини вилоятимизнинг сув ҳавзаларида кўплаб учратиш мумкин. Афсуски, уларнинг орасида бу ов тартибини билмайдиганлар ҳам топилади. Унинг меёрлари ва мuddатлари ҳақида сўзлаб бериш учун овчилар ва балиқ оловчилар Тошкент бирлашмасининг овшуноси **Б. Акбаровга мурожаат қилдик:**

— Ўлкамизда сув қушларини ов қилиш кенг тарқалган, — деди у. — Албатта, бунинг учун маълум мавсум белгиланган, қиш-ёзин уларни овлаш, мумкин эмас. Бу йил 13 сентябрь билан 28 декабрь оралиғи белгиланди. Шу даврда сузвчи қушлар — барча турдаги ғозлар, ўрдақлар, қашқалдоқлар, қорабузовлар ва бошқа шу қабилирни ов қилишга рухсат берилади.

Республикамизда сузвчи қушлар дунёси бой ва рангбаранг. Лекин уларни ҳудуд бехудага отаверишдан тийилиш лозим. Овга қизиқиш яхши, ammo унинг белгиланган меёрига ҳам амал қилиш талаб этилади. Овга чиқишдан олдин овчилар ва балиқ тутувчилар жамиятидан йўлланма олиш керак-лигини унутмаслик лозим. Шундай ҳужжати бўлмаган ов ишқибозлари зарарқунанда ҳисобланади ва қонун олдида жавобгарликка тортилади. Ҳозирги вақтда Ўзбекистонда ёввойи ҳайвонлар ва паррандаларни отиш учун ҳақ тўлаш тартиби жорий қилинган. Шунинг учун у ёки бу қуш туридан нечтасини отмоқчи бўлсангиз, шунга яраша унинг ҳақини тўлаб қўйишингиз керак.

Ов ишқибозларига яна бир янгиликни маълум қилмоқчимиз. Республика Давлат табиатни муҳофаза қилиш кўмитасининг буйруғи билан аср охиригача сони камайиб кетган айрим ёввойи ҳайвонлар ва қушларни ов қилиш тақиқлаб қўйилди. Чунончи, мамлакатимизнинг бутун ҳудудида тустовуқларни овлаш мумкин эмас. Фақат «Далварзин» ва «Сретенка» овчилик хўжаликлари бундан мустақодир. Тошкент вилоятида ҳайвонлар ва тоғ эчкиларини отиш ман қилинди. Фақатгина «Ақча» ва «Қурама» овчилик хўжаликларида рухсат олиб бу жониворларни овлаш мумкин. Ҳар ҳафтанинг маълум кунларида ёввойи қушларни ов қилишга рухсат йўқ. Бу йил ҳафтанинг сешанба, chorшанба ва пайшанбаси шундай кунлар қилиб белгиланган. Ов қилиш ишқибозларининг шу тартибларни унутмасликларини истар эдик.

Суҳбатни **М. МАҲМУТОВ ёзиб олди.**

Бу қизиқ
СУЮҚ ТОШ

БУ ажайиб суюқлик Польшада ҳосил қилинди. У идишга солиниб, чайқатилар экан, ҳолатини ўзгартирмайди. Лекин, чайқатишни тўхтатиш билан оқ суюқлик қотиб, тошга айланади. Идиш яна чайқатилди дегунча, тош суюлади.

АВТОРУЧКА
ҚАЧОН
ЯРАТИЛГАН

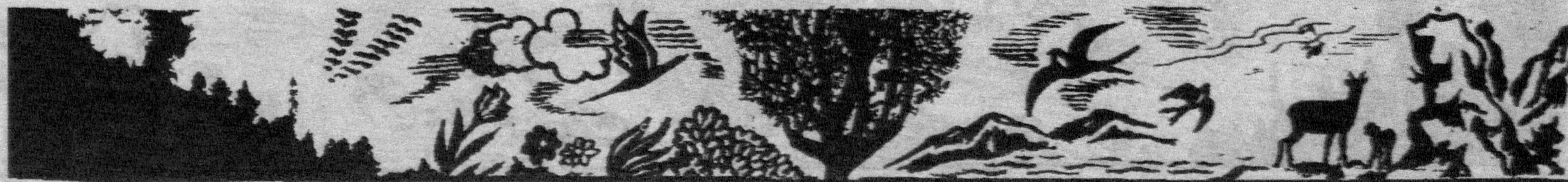
АВТОРУЧКА ҳозирги замон ёзув қуролларидан бири бўлиб, у айниқса, кейинги йиллар мобайнида жуда кенг тарқалди. Арманистондаги Метандаран деб аталувчи қадимги қўлёмалар ҳазинасида авторучканинг 800 йилдан бери маълум эканлиги аниқланди.

БУНДАН тўрт йил аввал ана шундай чойхонада ҳузур қилиб, ҳордиқ чиқариш бир орзу эди. Йиллик ҳисобот йиғилишида Тошкент туманидаги Турғун Мирзаев номли жамоа хўжалиги бошқаруви раҳбарларининг оталар илтимослари юзасидан берган ваъдалари ерда қолиб кетмади. Хўжаликнинг сабзавот участкасида шинам, ёруғ, ҳовлиси гуллар, райхонларга бурканган фохрийлар чойхонаси қад кўтарди. Суви булоқларники каби тиниқ

ҳовуз бўйига қўйилган қатор сўриларда меҳнат гаштини сураётган отахонлар ором олиб, юртда тинчлик барқарорлигидан, омиллар файзи-ю турмуш мазмунидан, истиқлол шарофатидан кўнгиллари чоғ бўлиб, далаларда, боғларда ноз неъматлар яратаётган фарзандлари ҳақида дуолар қилиб, суҳбатлашиб ўтирадилар.

Суратда: меҳнат фахрийлари Эргаш Абдуллаев, Орифжон Қосимов, Толиб Йўлдошев, Маҳаммадхон Ҳокимовлар бир пиёла чой устида. Владимир Гранкин олган сурат.

● Истироҳат маскани аянчли аҳволда ● Ғайриоддий кашфиёт ● Мумтоз муסיқа шарофати ● Аёлларга балли! ●

МИНГЧИНОРНИНГ МИНГ БИР ДАРДИ

БИР ПАЙТЛАР Бўка шаҳрининг ғарбида жойлашган «Мингчинор» истироҳат боғи туман халқини кунда ва катта-катта байрамларда маданий хордиқ чиқарадиган маскани эди. Бир неча ўнлаб шийпонлар, бостирмалар, ёзги кинотеатр ҳар хил аттракцион ўйинлар, ёзги таътилда болалар оромгоҳи бўладиган истироҳат боғини ҳозирги қиёфаси эса ачинарлидир. Ўнлаб мавжуд шийпонлардан бирорта ҳам қолмаган. Айтиш мумкинки, эски хусни жамолдан асар ҳам қолмаган.

Ҳозирги кунга келиб «Мингчинор»нинг дарди кўлаиб кетди, лекин уни эшитувчи ташкилот қолмаганга ўхшайди. У туман коммунал хизмат кўрсатиш хўжалиги балансидан туради. Бу хўжалик раҳбари Абдуғаффор Юсупов бўлса,

боғдаги дарахтларни ўз ишчиларига кесиш учун рухсат бериб юборибди.

Ҳатто кўкариб турган битта дарахтни кесиш учун рухсат бериладиган бўлса аввало табиатни муҳофаза қилиш идоралари билан ке-

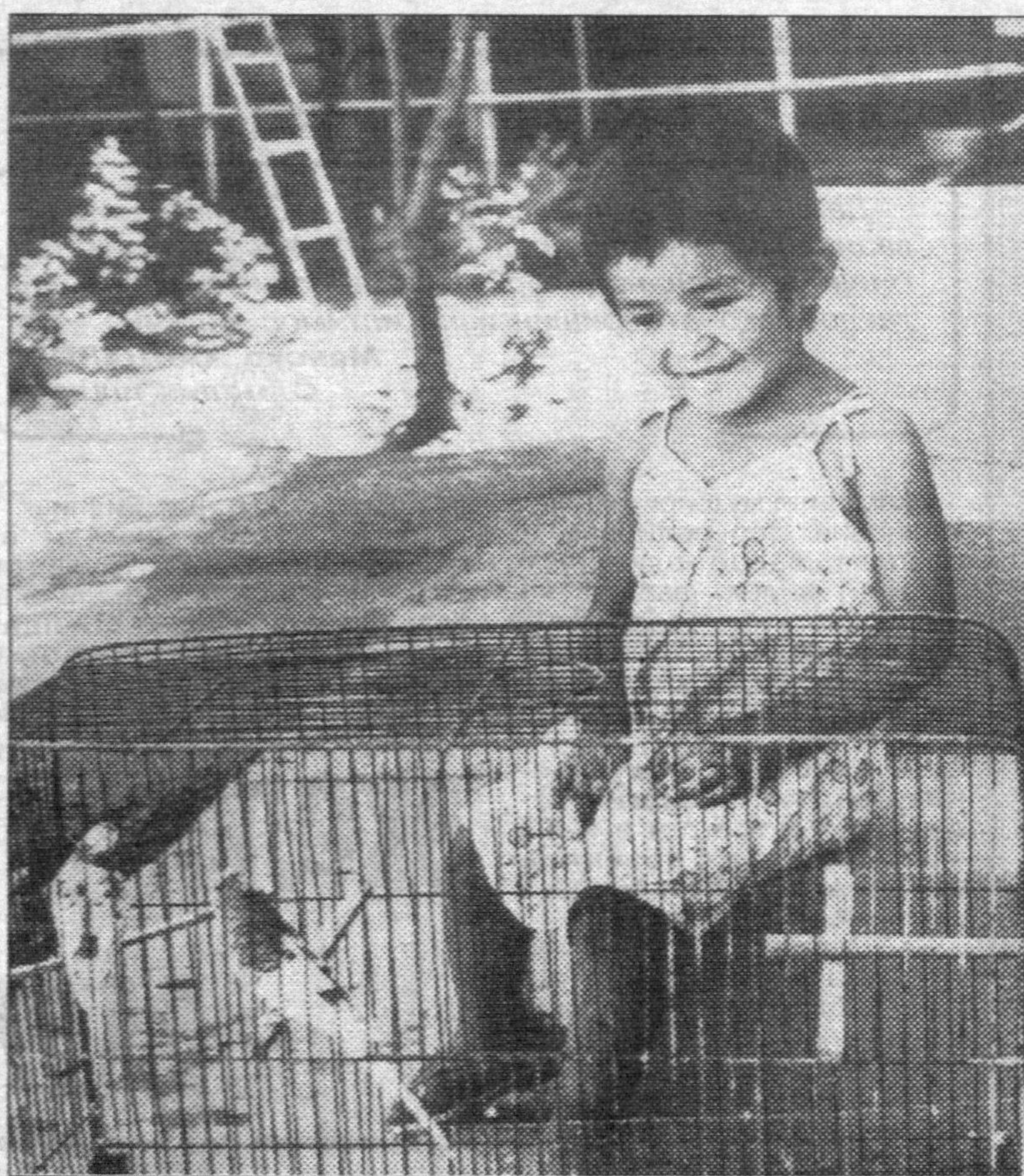
Ташвишли хабар

лишиш лозим. Шундай қилинмаса ғайриқонуний ҳисобланади, унинг айбдорларига нисбатан турли жазо чоралари кўрилади. Коммунал хизмат кўрсатиш хўжалиги раҳбарининг бундай ўзбошимчалиги, буни бошқача аташ мумкин эмас, унга қимматга тушди.

Кўмитамизнинг рухсатини олмасдан дарахт кесганлиги учун туман коммунал хўжалиги бошлиғи А.

Юсуповга 2250 сўм жарима ва айни вақтда келтирилган зарарнинг ўрнини қоплаш учун 9000 сўм товон пули ундириб олинган бўлди. Кўмитамиз томонидан кўрилган ушбу чоралар ҳам «Мингчинор»нинг минг бир дардидан бирига ҳам малҳам бўлолмас керак деб ўйлаймиз. Ушбу истироҳат боғини олдинги ҳолатига келтириш, туман халқини қадами узилмайдиган масканга айлантириш учун ҳали кўп камчиликларни бартараф этиш, зарур чора-тадбирларни амалга ошириш лозим. Тумандаги мутасадди ташкилотлар бу боғга нисбатан муносабатларини кескин ўзгартиришлари керак.

М. ХОЛИҚОВА,
Бўка тумани табиатни муҳофаза қилиш кўмитаси раиси.

Куш тилини «куш» билар...

Умид АХМЕДОВ сурати.

«НОЗИК ЭМИШ...»

УЙ-РҶЗФОР ишлари билан шуғулланувчи аёлларнинг юмушлари кўп ва хилма — хил эканлиги ҳаммага маълум. Олимларнинг уй маликаларининг бандлигини ўрганиш юзасидан ўтказган сўнгги тадқиқотлари кўпчиликини ҳайратга солди. У оддий иш куни давомида иккита футбол матчида ёки велосипедда 80 километрли масофани босиб ўтишда йўқотилган энергияга тенг куч-ғайрат сарфлар экан.

Бу иш билан шуғулланган италян илмий-тадқиқот институти олимлари куйидаги иш турларини — сотиб олинган маҳсулотлар солинган халтани кўтариб юриш, полни ювиш, хонани саранжом-саришта қилиш, болаларга қарашни ҳисобга олганлар. Бунда одатда ҳар ойда бир-икки марта бажариладиган ишлар (ойналарни ювиш ёки гиламларни қоқиш) кирмаган. Шарт-

ли саккиз соатли иш охиригача уй маликаси 1582 кило калория йўқотади. Италиялик хизматчи эса иш куни охиригача ўртача 830 ккал, яъни хотинига нисбатан икки баравар кам энергия йўқотади. Шунинг учун ҳам тажрибада қатнашган аёллардан бирининг эри қаттиқ таажубланган ҳолда бундай деди: «Кечкурун уйга ҳориб қайганимдан кейин эндиликда овқат, шиппакларимни келтир ва телевизор олдига ўтказиб қўйинглар, деб талаб қилишга журъат этолмайман. Узим ҳам уй ишларини бажаришга киришаман».

МАТОХҲҲ ЧУМОЛИЛАР

ЖАНУБИЙ Америка мамлакатларида тропик ҳашорат — термитлар яшайди. Гоҳида уларни «оқ чу-

молилар» ҳам деб аташади. Бундай очкўз чумолилардан қурувчилар додга келган. Уларнинг энг яхши кўрган емишлари — тахталар, тўсинлар, шпаллар, устунлардир. Улар дарахтларни ичидан кемиради ва юпка «девор» қолдиради.

Термитлар қоғозларни ҳам, ҳатто ип газмолларни ҳам паққос туширишдан қайтмайди. Mashхур немис сайёҳи Александр Гумболът ўз вақтида Жанубий Америкада ярим аср сақланган китобни камдан-кам кўрасиз, деб ёзганди. Шунингдек у бир сайёҳ ҳақида хикоя қилиб, бундай деган эди: у тасодифан термитхона устида ухлаб қолиб, эрталаб уйғонганда ханг-манг бўлиб қолади, чунки қипялонғоч эди. Очкўз «оқ чумолилар» унинг кийимини паққос туширган эди.

ҚўША ҚАРИГАНЛАР

ЮЗ ЁШЛИ эр-хотин Ли Гуанхай ва Ван Фанчэнларни қўша қариганлар дейиш мумкин. Хитойнинг жанубий-шарқий вилояти Фуцзянда истиқомат қилаётган бу қимсалар яқинда бир ёстиққа бош қўйганларининг 82 йиллигини нишонладилар. Уларнинг бундай узок умр кўришларининг сири нимада? Мутахассислар асосан овқатланишларида бўлса керак демоқдалар. Эр-хотин ҳар куни мунтазам уч маҳал овқатланишади. Нонуштада ҳар бири учта-тўртта тухум ва албатта гуруч тановул қилади. Тушлик эса киши бошига еттига-саккизга ёғлик жаз, ҳамда ярим килограмм иссиқ гуручдан иборат бўлади. Кечкурун эса улар иштаҳа ва кайфиятга қараб овқатланадилар.

Кора кулоқ — ҳайвонот дунёсининг нодир жонивори. Даврон АХМАД суратга олган.

ТОВУҚЛАР ҲАМ ЁҚТИРАРКАН

ИСРОИЛДАГИ паррандачилик хўжалиklarининг бирида товуқлар тухум қилишни кескин камайитириб юборди. Фермерлар жуда кўп уринишди, дон беришни кўпайтирдилар, унга турли хил озуқалар қўшдилар, ҳатто улар учун махсус сайр қилиш майдони ажратдилар, табиат қўнида бўлса тухумни кўпроқ қилишар деб ўйладилар. Бироқ, бу уринишлар ҳеч қандай натижа бермади. Паррандабоқарларнинг инкирозига учраши хавфи туғилди.

Бир руҳшунос уларнинг жонига оро кирди. У ҳозирги вақтда тиббиётчилар одамлардаги руҳий зарбани бартараф этиш учун муваффақиятли фойдаланаётган усул... мумтоз муסיқани қўллашни маслаҳат берди. Тушқунликка тушган фермерлар энг янги Япония апаратураларини, Чайковский, Мендельсон, Вивальди ва бошқа бастакорларнинг мумтоз асарлари ёзилган компакт дискаларни сотиб олдилар. Муסיқа кучли қарнайлар орқали эшиттирилиб турилди. У паррандаларга маъқул бўлди шекилли товуқларнинг тухум қилиши кескин кўпайди. Эндиликда бу қимматли тажрибани ўрганиш истагида фермага ташриф буюраётганларнинг кети узилмаяпти. Нима учун мумтоз муסיқани товуқлар ёқтириб қолишди? Бу сирлигича қолмоқда. Унинг сабабини ҳеч ким тушунтира олмапти.

КИМ ҚАЙСИ МЕВАНИ ТАНОВУЛ ҚИЛАДИ

АМЕРИКАЛИК руҳшунос олим И. Канн ғайриоддий кашфиёт қилди. Кишиларнинг у ёки бу мевалар, ре-

завор мевалар ва сабзавотларни тановул қилишни ёқтириши уларнинг муайян тавсиф хусусиятларига боғлиқ экан.

Олмани маъқул кўрадиган одамлар одатда тиришқоқ ва эскиликка берилганроқ бўларкан. Раҳбарликнинг ҳарқандай топширигини бажариш учун куйиб-пишиб ҳаракат қилади. Бананни хуш кўрувчилар эса юмшоқ табиатли ва ён босадиган, айрим ҳолларда ҳаёлга берилувчан эканлар. Узумга ишқибозлар эса сир сақлашни биладилар. Шафтолини ёқтирувчилар нозик дид, шоир қалб кишилардир. Бирок ҳаммадан ҳам кўра нокка беварқ қарамайдиганлар билан дўстлашиш керак. Улар босиқ дўст бўладилар. Банан ёки олмани ейишга беварқ қаровчиларнинг тавсифи ҳақида эса бирор очикроқ фикр айтиш қийин.

АВСТРАЛИЯ... ТУЯ СОТМОҚДА

БИР ВАҚТЛАР Австралияга келтирилган куён ва кўйлар бу мамлакат шароитларига жуда ҳам мослашиб кетдилар. Бу китъада туялар ҳам ўзларини яхши ҳис қиладди. «Сахро кемалари» деб юритилувчи бу жониворлар мамлакатга 1860 йилда келтирилган эди. Уша вақтда улардан сахролар бир-биридан ажратиб қўйган шаҳарлар ўртасида юк ташиш учун фойдаланилган. Ҳозирги кунда бу ердаги туялар сони сал кам 200 мингтани ташкил этади. Уларнинг айримлари ёввойилашиб кетди ва инсонлардан узокдаги сахроларда яшайди.

Яқинда туяларда пойга ўтказилди. Бу ғаройиб мусобақа туяларнинг энг яхшиларини танлаш ва кейинчалик уларни хорижга сотиш учун ташкил этилди. Австралия ҳозирги вақтдаёқ туяларининг бир қисмини Саудия Арабистонига экспорт қилмоқда.

«Табиат ва инсон» сатифалари мақолаларини
Тошкент вилоятини табиатини муҳофаза қилиш кўмитаси
ва «Тошкент ҳақиқати» ходимлари таъйёрладилар.

